

pravidel (§ 35 odst. 2 OZ) nepochybné, že žalovaný pověřil svého otce nejen k zahájení stavby, ale rovněž k tomu, aby podle jeho pokynů stavbu provedl, tedy zajistil její výstavbu, ať už vlastní prací nebo na smluvním základě prostřednictvím vybraného zhotovitele.

☞ **K nemožnosti doplňat, měnit nebo nahradit právní úkon iným právním úkonem použitím výkladových pravidel v zmysle § 35 OZ**

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Při výkladu právního úkonu za použití interpretačních pravidel ve smyslu § 35 odst. 2 OZ nelze již učiněný právní úkon doplňovat, měnit či nahrazovat jiným, neboť základním účelem výkladu je zjištění skutečné vůle jednajícího účastníka, která nachází svůj výraz v obsahu právního úkonu. Přitom se (obvykle) obsah právního úkonu zjišťuje ze slovního vyjádření. V obecné rovině se může stát, že slovní znění není vždy jednoznačným vodítkem ke zjištění skutečného obsahu projevu vůle, a proto je třeba brát zřetel i na ostatní okolnosti, za kterých byl projev vůle učiněn, což znamená potřebu vzít v úvahu i textový rámec – kontext celkového ujednání stran.

(uznesenie Ústavného súdu ČR z 13. septembra 2007, sp. zn. III. ÚS 1005/07)

2.3 Výklad zmluvy

☞ **Výklad zmluvy a výklad právneho predpisu**

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Interpretace smluvních textů je ve své základní podobě do jisté míry srovnatelná s výkladem právních předpisů. Jako společný faktor spojuje výklad smluvních textů a právních předpisů zejména skutečnost, že obojí, t. j. právní předpis i smlouva, zakládají právo. V případě smlouvy jde samozřejmě toliko o autonomní normotvorbu, kde původce smluvního textu a adresát práv a povinností z této smlouvy vyplývajících je jedna a táž osoba. Jak v případě výkladu právního předpisu, tak v případě smlouvy rovněž platí, že jazykový

výklad predstavuje pouze prvotní přiblížení se k aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu.
(náleží Ústavného súdu ČR zo 14. apríla 2005, sp. zn. I.ÚS 625/03)

📖 Základné princípy pri výklade zmluvy

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR, § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Pri interpretaci smlouvy podle ústavního práva hraje vůdčí roli vůle jejich účastníků při tvorbě smlouvy a výkladu jejího textu. Hlavní slovo tu současně mají dva principy. Podle prvního z nich nelze vystačit pouze s gramatickým výkladem smluvních ustanovení; významnou roli zde hraje především výklad teleologický. Podle druhého je pak dána priorita takového výkladu kontraktu, jenž nezakládá neplatnost smlouvy, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá. Neplatnost smlouvy má být výjimkou, nikoli zásadou; ustanovení o neplatnosti právních jednání (úkonů) je třeba vykládat restriktivně, jinak by došlo k rozporu s čl. 4 odst. 4 Listiny o šetření podstaty a smyslu základních práv v relaci k jejich zákonným omezením.

(náleží Ústavného súdu ČR z 12. septembra 2016, sp. zn. II. ÚS 565/16)

📖 Všeobecne k výkladu textu zmluvy

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Text zmluvy je len prvotným priblížením sa k významu zmluvy, ktorý si chceli jej účastníci svojím konaním stanoviť. Doslovný výklad textu zmluvy môže, ale nemusí byť v súlade s vôľou konajúcich strán. Ak vôľa zmluvných strán smeruje k inému významu a ak sa podarí vôľu účastníkov procesom hodnotenia skutkových a právnych otázok ozrejmiť, má zhodná vôľa účastníkov zmluvy prednosť aj pred doslovným významom textu nimi formulovanej zmluvy. Vôľa je vnútorným stavom konajúcej osoby, ktorý nie je bezprostredne prístupný interpretovi právneho úkonu, a nie je interpretom tohto právneho úkonu poznateľný. Z vonkajších okolností spojených s podpisom a realizáciou zmluvného vzťahu preto treba hľadieť hlavne na vôľu, ako aj na okolnosti spojené s podpisom zmluvy a následné konanie účastníkov po podpise zmluvy.

Jedným zo základných princípov výkladu zmlúv je priorita výkladu, ktorý nezakladá neplatnosť zmluvy, pred takým výkladom, ktorý neplatnosť zmluvy

zakladá, ak sú možné obidva výklady. Je tak vyjadrený a podporovaný princíp autonómie zmluvných strán, povaha súkromného práva a s ním spojená spoločenská a hospodárska funkcia zmluvy. Neplatnosť zmluvy má byť teda výnimkou, a nie zásadou. Nie je teda ústavne konformná a v rozpore s princípmi právneho štátu vyplývajúcim z čl. 1 ústavy je taká prax, keď všeobecné súdy preferujú celkom opačnú tézu uprednostňujúcu výklad vedúci k neplatnosti zmluvy pred výkladom nezakladajúcim neplatnosť zmluvy.

(nález Ústavného súdu SR z 3. júla 2008, sp. zn. I. ÚS 242/07)

Zodôvodnenia:

Interpretácia zmluvných textov je vo svojej základnej podobe do istej miery porovnateľná s výkladom právnych predpisov. Ako spoločný faktor spája výklad zmluvných textov a právnych predpisov hlavne skutočnosť, že oboje, t. j. právny predpis aj zmluva, zakladajú právo. Tak v prípade výkladu právneho predpisu, ako aj v prípade zmluvy platí, že jazykový výklad predstavuje prvotné priblíženie sa k aplikovanej právnej norme. Je východiskom objasnenia a ujasnenia si jej obsahu, zmyslu a účelu.

Interpretácia zmluvy má v porovnaní s interpretáciou zákona celý rad špecifik. Kým tzv. vôľa zákonodarcu je teoreticky problematická koncepcia, lebo zákonodarca v modernej demokratickej spoločnosti nie je individuálnou osobou, ale kolektívnym orgánom, hrá vôľa účastníkov zmluvy pri jej vytváraní a jej interpretácii zásadnú úlohu. Kým v prípade zákonodarcu možno predpokladať, čo sa týka výsledkov jeho činnosti, teda zákona, systematický a koherentný celok právneho predpisu, pretože zákon, takisto ako iné právne predpisy, sú vytvárané profesionálnymi právnikmi (legislatívcami), v prípade zmlúv (hoci často písaných právnikmi) je nutné zohľadniť, že ich autori nie sú často schopní koherentnej štruktúry, pregmentnej terminológie ani systematického usporiadania. Na základe toho právny formalizmus orgánov verejnej moci a nimi vznášané prehnané nároky na formuláciu zmluvy nemožno z ústavnoprávneho hľadiska akceptovať, lebo evidentne zasahujú do zmluvnej slobody občana vyplývajúcej z princípu zmluvnej voľnosti (autonómie vôle) podľa čl. 2 ods. 3 Ústavy.

Poslednej z uvedených úvah zodpovedajú tiež direktívy, ktoré dáva zákonná úprava sudcovi pri výklade zmluvných ustanovení, keď sa jednoznačne stanovuje prioritá skutočnej vôle účastníkov zmluvy nad formálnym prejavom tejto vôle. Aj podľa platného Občianskeho zákonníka právne úkony vyjadrené slovami treba vykladať nielen podľa ich jazykového vyjadrenia, ale hlavne tiež podľa vôle toho, kto právny úkon urobil, ak nie je táto vôľa v rozpore s jazykovým prejavom (§ 35 ods. 2 OZ).

Text zmluvy je len prvotným priblížením sa k významu zmluvy, ktorý si chceli jej účastníci svojím konaním stanoviť. Doslovný výklad textu zmluvy môže, ale nemusí byť v súlade s vôľou konajúcich strán. Ak vôľa zmluvných strán smeruje k inému významu a ak sa podarí ozrejmiť vôľu účastníkov procesom hodnotenia skutkových a právnych otázok, má zhodná vôľa účastníkov zmluvy prednosť aj pred doslovným významom textu nimi formulovanej zmluvy. Vôľa je vnútorným stavom konajúcej osoby, ktorý nie je bezprostredne prístupný interpretovi právneho úkonu, a nie je interpretom tohto právneho úkonu poznateľný. Z vonkajších okolností spojených s podpisom a realizáciou zmluvného vzťahu preto treba hľadať hlavne na vôľu, ako aj na okolnosti spojené s podpisom zmluvy a následné konanie účastníkov po podpise zmluvy.

Porušenia Ústavou zaručených základných práv sa teda orgán verejnej moci dopustí aj vtedy, ak formalistickým výkladom podústavného práva odoprie autonómnemu prejavu vôle zmluvných strán dôsledky, ktoré zmluvné strany takým prejavom zamýšľali vyvolať vo svojej právnej sfére (porovnaj napríklad nález pod sp. zn. I. ÚS 243/07).

Formalizmus pri výklade zmluvného textu

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Formalizmus všeobecných súdov spočívajúci len vo výklade zmluvného textu z neho samotného bez ohľadu na účel úkonu spočívajúci vo vôle účastníkov zmluvného vzťahu uplatnený pri výklade právneho úkonu jednotlivca zo svojej vlastnej iniciatívy treba odmietnuť.

(nález Ústavného súdu SR z 3. júla 2008, sp. zn. I. ÚS 242/07)

Formalizmus pri výklade zmluvného textu

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Formalizmus spočívajúci toľko ve výklade smluvného textu z neho samotného bez ohľadu na vôľu účastníkov smluvného vzťahu predstavuje protiústavný zásah do základných práv jednotlivce.

(nález Ústavného súdu ČR z 11. júla 2017, sp. zn. IV. ÚS 3168/16)

Z odôvodnenia:

Jak bylo již výše uvedeno, za účelem řešení vlastní životní situace spočívající ve ztrátě původně vlastních bytových prostor stěžovatelé uzavřeli s vedlejším účastníkem, v návaznosti na kupní smlouvu ze 11. 12. 2006 „dohodu o narovnání“, kterou zjevně byla zohledněna skutečnost, že stěžovatelé předmětný rodinný dům s pozemky prodali vedlejšímu účastníku za cenu nižší než tržní, a po vystěhování z rodinného domu museli řešit uspokojení své bytové potřeby, a za tím účelem se vedlejší účastník zmíněnou dohodou prakticky zavázal doplatit za jemu převedené nemovitosti zbytek tržní ceny nemovitostí.

Po posouzení všech okolností případu dospěl Ústavní soud k závěru, že v daném případě odvolací soud – přílišným formalismem při interpretaci a aplikaci ustanovení občanského zákoníku o platnosti právních úkonů – odepřel autonomnímu projevu vůle smluvních stran obsažené v „dohodě o narovnání“ důsledky, které smluvní strany takovým projevem zamýšlely.

Závěr odvolacího soudu o neplatnosti dohody o narovnání pro neurčitost Ústavní soud považuje za nepřipustný formalismus, zcela odhlížející od skutečné vůle účastníků smluvního vztahu. Nebyl navíc respektován požadavek priority výkladu nezakládající neplatnost smlouvy před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Byl tak popřen princip autonomie vůle smluvních stran, povaha soukromého práva a s ním spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy. Neplatnost smlouvy má být výjimkou, nikoliv zásadou. Není tedy ústavně konformní a je v rozporu s principem právního státu vyvěrajícím z čl. 1 Ústavy taková praxe, kdy obecné soudy preferují zcela opačnou tezi, upřednostňující výklad vedoucí k neplatnosti smlouvy před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.

Priorita výkladu zmluvy, ktorý nezakladá neplatnosť právneho úkonu

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Účelem ustanovení občanského práva týkajících se vymezení jednotlivých smluvních typů či důvodů neplatnosti smlouvy má (musí) být právě proporcionální ochrana veřejného zájmu či práv třetích osob, a nikoliv vytváření pastí či labyrintů, v jejichž změti se snadno ztratí nejen projev vůle právních laiků, nýbrž i osoba povoláná k autoritativnímu výkladu práva (v projednávané věci

uvedené príznačne dokladujú rozpory medzi právnymi kvalifikácií záväzkových vzťahů jednotlivými obecnými soudy).

Jedním ze základních principů výkladu smluv je prioritou výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady.

Předchozí úvahy nevedou přirozeně k závěru, že ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti právních úkonů (např. z důvodu nedodržení formy) neměla by být účastníky občanskoprávních vztahů či obecnými soudy respektována. Avšak v případech, v nichž existuje vícero plausibilních interpretací, z nichž některé respektují nepochybně vyjádřenou vůli účastníků právního vztahu, zatímco jiné – byť formálně jinak udržitelné – jejich vůli deformují či dokonce zcela popírají, musí dostat přednost výklad (výklady) prve uvedeně. (náleží Ústavného soudu ČR z 23. apríla 2013, sp. zn. IV. ÚS 1783/11)

📖 Výklad neurčitých pojmov a formulácií použitých v zmluve

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 ods. 4 a 5 OBZ; § 15 ZP

Vo všeobecnej rovine nemožno presne vyjadriť hierarchiu jednotlivých interpretačných argumentov ani špecifikovať okolnosti, za ktorých má mať jednotlivý argument prednosť pred iným argumentom. Inak povedané, hoci objektívne právo upravuje základné argumenty a metódy výkladu zmlúv a iných právnych úkonov, nielenže nepodáva úplný výpočet argumentov a princípov, na ktoré má súd pri výklade zmlúv prihliadať, ale ani jednoznačnou formou neustanovuje vzájomné vzťahy medzi jednotlivými interpretačnými pravidlami. Súd musí prihliadať na vzájomné vzťahy jednotlivých do úvahy pripadajúcich argumentov a ich úlohu v konkrétnom prípade vyvážiť s ohľadom na špecifikum danej kauzy, a nie tieto kritériá iba mechanicky aplikovať. Takýto prístup je zároveň prístupom modernej judikatúry, ktorá postupne nahrádza formálne legalistický pohľad na právo pohľadom, ktorým sa sudca usiluje poskytnúť najlepšie vyargumentovanú odpoveď na právne a skutkové otázky, ktoré pred neho strany sporu predložia.

Ak sú v zmluve použité formulácie a pojmy, ktoré možno vykladať rozdielne, zdá sa byť spravodlivé vykladať ich v neprospech toho, kto ich do zmluvy uložil. Zmyslom tohto princípu je neumožniť strane naformulovať v zmluve ustanovenie pripúšťajúce viacvýznamový výklad a následne v zlej viere zneužiť mnohoznačnosť tohto ustanovenia na úkor záujmov druhej zmluvnej

strany. Rozumným sa preto zdá postulát, podľa ktorého tvorca zmluvy, ktorý argumentuje neurčitým ustanovením pripúšťajúcim viacero možných výkladov, musí sám preukázať, že nekoná v zlej viere a že medzi stranami bol skutočne konsenzus na tvorcom zmluvy tvrdenom význame, a nie naopak.

(nález Ústavného súdu SR z 19. júna 2008, sp. zn. I. ÚS 243/07)

▣ Výklad vôle jednoznačne vyjadrenej v písomnej zmluve

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Výkladová pravidla zakotvená v § 35 OZ neumožňujú, aby súd uprednostnil tvrzenou vôľu účastníka pred jazykovým vyjadrením, je-li toto vyjadrenie obsažené v písomnej smluve natolik jednoznačné, že nelze ani s přihlídnutím k tvrzené vôľi účastníka usuzovať na jiný obsah právního úkonu.

(uznesenie Najvyššieho súdu ČR z 12. mája 2010, sp. zn. 28 Cdo 4341/2009)

▣ Použitie zákonného termínu v zmluve a aplikácia § 266 OBZ

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ

Skutečnosť, že účastníci ve smlouvě uvedli zákonný termín (smluvní pokuta) s odkazem na příslušná ustanovení právního předpisu, totiž sama o sobě nevylučuje aplikaci § 266 OBZ a nemůže být důvodem pro to, aby soud při výkladu takového úkonu vyšel pouze z významu jeho jazykového vyjadření vyplývajícího z odkazované právní normy a nepřihlédl též k úmyslu jednajících osob, resp. k dalším okolnostem rozhodným pro výklad projevu vůle účastníků ve smyslu § 266 OBZ.

(rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 5. novembra 2002, sp. zn. 29 Odo 512/2002)

▣ Výklad spotrebiteľskej zmluvy

čl. 1 ods. 1, čl. 2 ods. 2 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ

Sama skutočnosť, že sa v spotrebiteľskej zmluve vyskytne ustanovenie, ktoré pripúšťa dva možné výklady (jeden v prospech dodávateľa, druhý v prospech spotrebiteľa), nemusí v každom prípade zakladať neplatnosť tohto ustanovenia. S ohľadom na individuálne okolnosti prípadu môže byť

„sankciou“ za neurčitosť obsahu spotrebiteľskej zmluvy uplatnenie výkladu, ktorý je pre spotrebiteľa priaznivejší.

(uznesenie Najvyššieho súdu SR z 9. októbra 2014, sp. zn. 3 Cdo 446/2013)

Z odôvodnenia:

Pri výklade obsahu spotrebiteľskej zmluvy je potrebné mať na zreteli výkladové pravidlo upravené v § 54 ods. 2 OZ, podľa ktorého ak vzniknú pochybnosti o obsahu niektorej spotrebiteľskej zmluvy, platí výklad, ktorý je pre spotrebiteľa priaznivejší.

Sama skutočnosť, že sa v spotrebiteľskej zmluve vyskytne ustanovenie, ktoré pripúšťa dva možné výklady (jeden v prospech dodávateľa, druhý v prospech spotrebiteľa), nemusí v každom prípade zakladať neplatnosť tohto ustanovenia. S ohľadom na individuálne okolnosti prípadu môže byť „sankciou“ za neurčitosť obsahu spotrebiteľskej zmluvy uplatnenie výkladu, ktorý je pre spotrebiteľa priaznivejší.

Treba zdôrazniť, že § 54 ods. 2 OZ ukladá súdu povinnosť podať výklad v prospech spotrebiteľa výlučne iba vtedy, keď je s pochybnosťami spojená interpretácia „obsahu zmluvy“. To „však neznamenaá, že súd je povinný v prospech spotrebiteľa vyložiť aj skutkové okolnosti významné pre uplatnenie práva alebo vznik povinnosti, napríklad vtedy, ak dôkazné bremeno na ich preukázaní zaťažuje spotrebiteľa“ (pozri KRAJČO, J. *Spotrebiteľská zmluva v aplikačnej praxi SR a EÚ*. Bratislava : Eurounion, 2011, s. 236).

2.4 Zásada *potius valeat actus quam pereat*

📖 Všeobecne k zásade *potius valeat actus quam pereat*

čl. 1 ods. 1 Ústavy SR; § 35 ods. 2, § 35 ods. 3 OZ; § 266 OBZ; § 15 ZP

Je namieste hľadať skôr dôvody pro platnosť právneho úkonu než pro jeho neplatnosť (zásada *potius valeat actus quam pereat*).

(nálež Ústavného súdu ČR z 20. septembra 2016, sp. zn. III. ÚS 212/16)⁶

⁶ V nadväznosti na túto zásadu poukazujeme na dôvodovú správu k novému českému Občianskemu zákonníku, v ktorej sa uvádza, že povaha súkromného práva a rozumnej potrebe bežných súkromných občianskych stykov zodpovedá ako hlavná zásada pravidlo, že je namieste hľadať skôr dôvody platnosti právneho úkonu ako jeho neplatnosti (*zásada potius valeat actus quam pereat*). Samotný nový český Občiansky zákonník ustanovuje v § 574, že na právny úkon je potrebné hľadať skôr ako na platný, než ako na neplatný.